LAZARIS v. Albania (№ 48806/06)

Обставини справи

Справа стосувалася заочного слухання (in absentia) у цивільному провадженні у Верховному суді Албанії. Інформація про проведені судом слухання була оприлюднена в його приміщенні та на вебсайті. Судові повістки про виклик сторонам (заявникам) не вручалися.

Перший заявник помер у 2012 році. Його син і спадкоємець пан Nicholas Lazaris висловив бажання підтримати заяву від імені першого заявника. Другий заявник помер у 2021 році. Його спадкоємці, дочка Amalia Lappas та син Savva Lazaris, висловили бажання підтримати заяву від імені другого заявника.

Померлий батько заявників був власником земельної ділянки площею 2660 кв. м та одноповерхового будинку площею 101 кв. м, які були націоналізовані колишнім комуністичним режимом. Згодом на цій землі був побудований нафтопереробний завод. У 1994 році в результаті приватизації завод був проданий В. Р. У 1995 році після звернення заявників Комісія м. Вльори з питань реституції майна та компенсації (далі – Комісія) визнала майнові права батька заявників на землю та вирішила повернути заявникам 335 кв. м та будинок, а решту ділянки, зайнятої нафтопереробним заводом, компенсувати державними облігаціями.

Заявники подали цивільний позов проти В. Р., Комісії та Національного агентства з приватизації (регіонального відділення у м. Вльора), вимагаючи скасування договору про приватизацію та повернення ділянки землі, зайнятої нафтопереробним заводом. Відповідно до довіреності від 2 липня 2003 року, посвідченої А. Д., нотаріусом у м. Вльорі, вони уповноважили Н. Б., що проживав у м. Хімарі, бути їхнім генеральним представником з повноваженням наймати адвоката для представництва їхніх інтересів. Відповідно до довіреності від 22 вересня 2003 року, посвідченої тим самим нотаріусом, Н. Б. уповноважив І. Д., адвоката, що практикуючого в Албанії, представляти заявників на всіх стадіях цього провадження.

26 квітня 2004 року Вльорський окружний суд задовольнив позов заявників. 19 листопада 2004 року Вльорський апеляційний суд залишив рішення без змін. І. Д. представляв заявників по справі під час проваджень в обох судах. Н. Б. також був присутній на засіданні в апеляційному суді.

7 липня 2005 року Верховний суд провів засідання за відсутності заявників та їх представників. Адвокат В. Р. та представник Національного агентства з приватизації надали усні пояснення з проханням задовольнити їхню скаргу. Верховний суд скасував рішення судів нижчих інстанцій та відхилив позовні вимоги заявників, визнавши приватизацію законною. Суд не порушував питання про відсутність заявників у засіданні у своєму рішенні.

Згідно заяви Уряду, попереднє повідомлення про слухання було опубліковано в приміщенні Верховного суду та на його вебсайті відповідно до статті 482

© Переклад й опрацювання цього рішення здійснено Верховним Судом.

Цивільного процесуального кодексу. Сторони не заперечували, що особисте повідомлення про слухання І. Д., Н. Б. або самим заявникам не було надіслано.

28 березня 2006 року Конституційний суд визнав скаргу заявників про те, що вони не були повідомлені про засідання Верховного суду, проведене за їх відсутності, неприйнятною без зазначення будь-яких причин.

Заявники скаржилися на те, що Верховний суд не повідомив їх про слухання у їхній цивільній справі та провів його за їх відсутності в порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Оцінка Суду

Уряд пояснив відсутність особистих повідомлень про слухання у Верховному суді триваючим процесом введення точної системи поштових адрес в Албанії, який мав бути завершений у 2009 році. З огляду на характер провадження у Верховному суді, яке стосувалося лише питань права, присутність сторін не була обов'язковою. Хоча Конституційний суд не навів жодних підстав, його рішення у справі заявників відповідало його попередній прецедентній практиці. Відповідно до пояснень Уряду, йому не вдалося повідомити І. Д. про слухання, оскільки його адреси не було в матеріалах справи через те, що він її не зазначив. Враховуючи місце проживання заявників за кордоном, повідомлення про слухання шляхом публічного оголошення відповідало національному законодавству та дозволило протилежній стороні бути присутньою у Верховному суді.

Заявники стверджували, що у відповідь на запити їхнього адвоката канцелярія Верховного суду неодноразово інформувала його про те, що з огляду на високу завантаженість їхня справа не буде розглянута до вересня 2005 року. Розгляд справи у липні 2005 року, протягом незвично короткого для Верховного суду періоду часу та без інформування їх про дату слухання, позбавив їх права на доступ до правосуддя та справедливий розгляд, включаючи можливість відстоювати свою справу та представляти свої аргументи в останній інстанції, як це зробили їхні опоненти. Навіть якщо припустити, що було попереднє публічне оголошення про слухання, така практика не забезпечила б необхідних гарантій справедливого судового розгляду. Власні імена та адреси заявників, а також їх адвоката були відомі судам нижчих інстанцій, які легко повідомили їх адвоката про дати слухань перед ними та про апеляційну скаргу до Верховного суду.

ЄСПЛ ще раз наголосив, що у разі проведення усного слухання сторони мають право бути присутніми. Право на справедливий розгляд, гарантоване пунктом 1 статті 6 Конвенції, включає право сторін слухання подавати будь-які зауваження, які вони вважають доречними для своєї справи. Кожній стороні повинна бути надана відповідна можливість представити свою справу в умовах, які не ставлять її в суттєво невигідне становище щодо її опонента або опонентів, включаючи можливість коментувати всі заперечення, які можуть вплинути на рішення суду (див. рішення у справі Andrejeva v. Latvia [ВП]). У випадках існування судів

© Переклад й опрацювання цього рішення здійснено Верховним Судом.

апеляційної та касаційної інстанцій, провадження в них повинно відповідати гарантіям статті 6 Конвенції (там само, § 97) (пункт 19 рішення)

У цій справі під час засідання 7 липня 2005 року Верховний суд у цивільному провадженні заявників розглянув касаційну скаргу, подану протилежною стороною, та заслухав усні подання цієї сторони. Він скасував ухвалені судами двох інстанцій рішення та відмовив заявникам у задоволенні позовних вимог. ЄСПЛ зазначив, що жодного особистого повідомлення сторонам провадження у Верховному суді не надсилалося. Цивільний процесуальний кодекс прямо не передбачав особистих повідомлень про засідання у Верховному суді (пункт 20 рішення)

ЄСПЛ нагадав, що стаття 6 Конвенції не може тлумачитися як така, що передбачає конкретну форму вручення судової пошти, і не є завданням Суду вказувати бажані способи спілкування з учасниками судового процесу; національні суди мають кращі можливості для оцінки ситуації у світлі практичних обставин. Роль Суду обмежується з'ясуванням того, чи наслідки застосування та тлумачення процесуальних норм були такими, що відповідають Конвенції (див. рішення у справі Gankin and Others v. Russia).

ЄСПЛ зауважив, що у рішенні Верховного суду від 7 липня 2005 року немає відомостей про неявку заявників на засідання. У ньому не зазначено, чи розглядав Верховний суд питання про те, чи було зроблено належне попереднє повідомлення про слухання, і які були причини, якщо вони були, аби вважати, що заявники були поінформовані про слухання, або чому слухання не слід було відкладати до їх належного повідомлення. Конституційний суд також не надав обґрунтувань для свого рішення від 28 березня 2006 року про відхилення скарги заявників щодо їхнього неповідомлення Верховним судом про судове засідання та проведення його за їх відсутності.

Відсутність підстав у національних рішеннях щодо повідомлення про слухання або необхідність присутності сторін з огляду на характер провадження не може бути виправлена *ex post facto* в судовому провадженні (див. згадане рішення у справі Gankin and Others, §§ 41-42) (пункт 22 рішення) За відсутності особистих повідомлень заявники, зокрема через свого адвоката, могли дізнатися про слухання лише проявивши ініціативу відвідати суд або переглянути його вебсайт. На думку Суду, від заявників не можна було обґрунтовано очікувати, що вони робитимуть це регулярно впродовж приблизно півроку після того, як вони дізналися про скаргу (див. рішення у справі Neshev v. Bulgaria).

ЄСПЛ нагадав, що, навіть якщо сторони демонструють певну відсутність старанності, наслідки, які їм приписують національні суди, мають бути співмірними з серйозністю їхніх помилок та ураховувати загальний принцип справедливого розгляду (див. згадане рішення у справі Gankin and Others, § 27) (пункт 23 рішення).

Суд зазначив, що немає жодних ознак того, що були зроблені будь-які спроби, спрямовані на повідомлення адвоката заявників про слухання. Особа адвоката була відома, і суди мали нотаріально посвідчену довіреність, за якою І. Д. був уповноважений представляти заявників. Не було жодних труднощів повідомити його про попередні слухання, на яких він представляв заявників, або вручити йому

© Переклад й опрацювання цього рішення здійснено Верховним Судом.

судові рішення цих судів або скаргу, подану протилежною стороною до Верховного суду. Крім того, особа представника заявників Н. Б. також була відома, і відповідна довіреність була судам доступна. Очевидно, що особи заявників та місця їх проживання в США повинні були бути відомі судам. З огляду на викладене, не можна стверджувати, що Верховний суд не мав можливості належним чином поінформувати заявників або їх представників про слухання (див. рішення у справі Dilipak and Karakaya v. Turkey). Враховуючи те, що було поставлено на карту для заявників, а саме розгляд їхнього власного цивільного позову про право власності на земельну ділянку, а також майнові наслідки, необхідною є особлива ретельність з боку національних органів влади для забезпечення повного дотримання гарантій статті 6 Конвенції (див. рішення у справах Aždajić v. Slovenia, §§ 70-71, та Schmidt v. Latvia) (пункт 24 рішення).

Що стосується аргументу Уряду про те, що публічне оголошення про слухання дозволило протилежній стороні з'явитися до Верховного суду та представити свою справу, то цілком ймовірно, що публічне оголошення про слухання може досягти своєї мети у вигляді явки сторін до суду. Однак в іншому випадку та ж вимога щодо ретельності вимагає від суду вжити заходів для забезпечення дотримання права сторони бути присутньою, і суд може відкласти слухання до належного повідомлення (див. згадане рішення у справі Gankin and Others, § 38, та рішення у справі Gyuleva v. Bulgaria) (пункт 25 рішення).

З урахуванням вищевикладеного, ЄСПЛ дійшов до висновку, що Верховний суд позбавив заявників можливості ефективно брати участь у своїй справі та користуватися рівністю сторін з протилежною стороною, що не відповідає його обов'язку дотримуватися принципу справедливого судового розгляду. Такий недолік не було усунуто після того, як заявники дізналися про рішення Верховного суду.

Відповідно було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції.

Висновок

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Комітетом 20 червня 2023 року та є остаточним.

© Переклад й опрацювання цього рішення здійснено Верховним Судом.